ʻATIQOT

VOLUME 64

Surveys and Excavations along the Cross-Israel Highway

ISRAEL ANTIQUITIES AUTHORITY

CROSS-ISRAEL HIGHWAY COMPANY LTD.

JERUSALEM 2010

'Atiqot
Publications of the Israel Antiquities Authority

Editor-in-Chief: Judith Ben-Michael

Series Editor: Rachel Kudish-Vashdi

English Editors: Shelley Sadeh
Eliot Braun
Aviva Schwarzfeld
Deborah Sklar-Parnes
Rachel Kudish-Vashdi
Ann Roshwalb-Hurowitz

Hebrew Editors: Shulamit Hadad
Lior Wexler
Rachel Kudish-Vashdi

Editorial Coordinator: Aviva Schwarzfeld

Cover Illustrations
English: Excavations at the Ben Shemen Interchange, Looking South (Photography: Albatross Aerial Perspective Ltd.)
Hebrew: Excavations at Ḥorbat Petora North, Looking North (Photography: Jimmy Kdoshim)

Typesetting and Layout: Ira Perova, Hagar Maimon and Ann Abuhav
Production: Ira Perova
Preparation of Illustrations: Natalia Zak, Irina Berin and Elizabeth Belashov

Scanning: Keterpress Enterprises, Jerusalem; Art Plus Ltd., Jerusalem
Plates and Printing: Art Plus Ltd., Jerusalem

© 2010, The Israel Antiquities Authority
POB 586, Jerusalem 91004
ISBN 978–965–406–236–7
ISSN 0792–8424

www.antiquities.org.il
New! **www.atiqot.org.il**

Lieutenant General (Res.) Moshe Levi, 1936–2008

This volume is dedicated to the memory of Lieutenant General (Res.) Moshe Levi, who led the construction of the Cross-Israel Highway from 1992 until his death on January 8, 2008. Moshe served as an outstanding example to all those who worked with him. He consented to head the board of directors of the Cross-Israel Highway—fully knowing the challenges entailed in such a far-reaching project—because he foresaw its great benefit toward the advancement of the country. He greatly loved this land, its nature and history, and his interest in archaeology was total. It is hoped that this volume will provide a glimpse of the heritage he so cherished.

Contents

The Cross-Israel Highway and Archaeological Research	Reuven Levon	1
Archaeological Surveys and Excavations along the Cross-Israel Highway: An Introduction	Eli Yannai	3
Prehistoric Investigations along the Cross-Israel Highway: State of Research	Hamoudi Khalaily and Ofer Marder	5
Remains from the Late Prehistoric to Early Islamic Periods at the Foot of Tel Maloṭ (East)	Giora Parnos, Ianir Milevski and Hamoudi Khalaily	25
Petrographic Results of Middle Bronze Age Pottery from a Kiln at Tel Maloṭ (East)	Anat Cohen-Weinberger	79
Faunal Remains from Tel Maloṭ (East)	Ron Kehati	83
An Early Bronze Age Tomb of the 'Common People'(?) in the 'En Esur ('Ein Asawir) Cemetery	Amir Gorzalczany and Jacob Sharvit	85
Petrographic Analysis of Pottery from the Early Bronze Age Tomb 80 in the 'En Esur Cemetery	Anat Cohen-Weinberger	113
The Beads from Tomb 80 in the 'En Esur Cemetery	Amir Golani	115
Human Skeletal Remains from Tomb 80 in the 'En Esur Cemetery	Yossi Nagar	121
Two Stamped Amphora Handles from Ḥorbat Naẓur	Donald T. Ariel	125
The Coins from Ḥorbat Naẓur	Gabriela Bijovsky	127
Baqa el-Gharbiya Area: The Glass Vessels from Ḥorbat Kosit (East)	Natalya Katsnelson	133
Baqa el-Gharbiya Area: The Glass Vessels from Naḥal Ḥadera (North)	Natalya Katsnelson	143

Summaries of the Hebrew Section

Archaeological Surveys and Excavations along the Cross-Israel Highway: A Case Study for Data Collection from the Field	Yehuda Dagan	153

Ḥorbat Naẓur: Settlement Remains from the Iron Age through the Hellenistic Period and an Industrial Area from the Byzantine Period *(with contributions by Roni Tuag and Varda Sussman)* — Eli Yannai — 156

Glass Vessels from the Byzantine Period at Ḥorbat Naẓur — Tamar Winter — 160

Baqa el-Gharbiya Area: A Roman-Period Cemetery and Other Finds *(with contributions by Peter Gendelman, Donald T. Ariel and Hamoudi Khalaily)* — Amir Gorzalczany — 161

The Hebrew Section — 1*–136*

Abbreviations

AASOR	Annual of the American Schools of Oriental Research
ADAJ	*Annual of the Department of Antiquities of Jordan*
AJA	*American Journal of Archaeology*
'Atiqot (*ES*)	English Series
'Atiqot (*HS*)	Hebrew Series
BA	*Biblical Archaeologist*
BAR	*Biblical Archaeology Review*
BAR Int. S.	British Archaeological Reports (International Series)
BASOR	*Bulletin of the American Schools of Oriental Research*
DOP	Dombarton Oak Papers
EAEHL	M. Avi-Yonah ed. *Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land.* Jerusalem 1975–1978.
ESI	*Excavations and Surveys in Israel*
HA	*Ḥadashot Arkheologiyot*
HA–ESI	*Ḥadashot Arkheologiyot—Excavations and Surveys in Israel* (from 1999)
IAA Reports	Israel Antiquities Authority Reports
IEJ	*Israel Exploration Journal*
INJ	*Israel Numismatic Journal*
JGS	*Journal of Glass Studies*
JPOS	*Journal of the Palestine Oriental Society*
JRA	*Journal of Roman Archaeology*
JSOT	*Journal for the Study of the Old Testament*
JSP	Judea and Samaria Publications
JWP	*Journal of World Prehistory*
NEAEHL	E. Stern and A. Lewinson-Gilboa eds. *The New Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land.* Jerusalem 1993.
NEAEHL 5	E. Stern ed. *The New Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land* 5: *Supplementary Volume.* Jerusalem 2008.
OIP	Oriental Institute Publications
PEQ	*Palestine Exploration Quarterly*
QDAP	*Quarterly of the Department of Antiquities of Palestine*
RB	*Revue Biblique*
ZDPV	*Zeitschrift des Deutscher Palästina-vereins*

עתיקות

כרך 64

סקרים וחפירות לאורך תוואי כביש חוצה ישראל

רשות העתיקות
חברת כביש חוצה ישראל בע"מ
ירושלים התשע"א

עתיקות
פרסומי רשות העתיקות

עורכת ראשית: יהודית בן־מיכאל

עורכת הסדרה: רחל קודיש־ושדי

עריכה עברית: שולמית חדד
ליאור וקסלר
רחל קודיש־ושדי

עריכה אנגלית: שלי שדה
אליוט בראון
אביבה שוורצפלד
דבורה סקלר־פרנס
רחל קודיש־ושדי
אן רושוולב־הורוויץ

רכזת מערכת: אביבה שוורצפלד

איורי עטיפה
עברית: החפירות בחורבת פתורה צפון, מבט לצפון (צילום: ג׳ימי קדושים)
אנגלית: החפירות במחלף בן שמן, מבט לדרום (צילום: אלבטרוס צילומי אוויר בע״מ)

סדר ועיצוב: אירה פרובה, הגר מימון ואן אבוהב
הבאה לדפוס: אירה פרובה
הכנת איורים לדפוס: נטליה זק, אירינה ברין ואליזבט בלשוב

סריקות: מפעלי דפוס כתר, ירושלים; ארט פלוס בע״מ, ירושלים
לוחות ודפוס: ארט פלוס בע״מ, ירושלים

© כל הזכויות שמורות לרשות העתיקות
ת״ד 586, ירושלים 91004
ISBN 978–965–406–236–7
ISSN 0792–8424

www.antiquities.org.il
חדש! www.atiqot.org.il

רב אלוף (מיל׳) משה לוי, 1936–2008

כרך זה מוקדש לזכרו של רב אלוף (מיל׳) משה לוי, אשר היה שותף בכיר לחזון הקמת כביש חוצה ישראל והוביל את סלילתו משנת 1992 ועד לפטירתו ביום 8 בינואר 2008. משה, או כפי שרבים נהגו לכנותו, ״מוישה וחצי״, היה מופת לכל מי שפעל לידו ובסביבתו. הוא נעתר לעמוד בראש מועצת המנהלים של חברת כביש חוצה ישראל ביודעו כי זהו אתגר יוצא דופן אשר עשוי, אם אכן יצליח, לקדם את המדינה במישורים רבים. אהבתו לארץ ולטבע חיברה אותו גם לתחום הארכיאולוגיה, והוא הביע התעניינות רבה בעשייה בנושא, כולל סיורים רבים, הצגות מקצועיות והבנה פרטנית במגוון אתרים. נפרדנו ממשה בצער רב ועמוק, אך נוכל להתנחם במורשתו, שמעט ממנה מובא בכרך חשוב זה.

תוכן העניינים

כביש חוצה ישראל והמחקר הארכיאולוגי — חיים בצוותא	ראובן לבאון	1*
מפעל הסקרים והחפירות בתוואי כביש חוצה ישראל: מקרה בוחן של איסוף נתונים מהשטח וניתוחם	יהודה דגן	3*
חורבת נצור: שרידי יישוב מתקופת הברזל ועד לתקופה ההלניסטית ואזור תעשייה מהתקופה הביזנטית ממצא כלי החרס, מאת רוני טואג ואלי ינאי הנרות ממערה 2, מאת ורדה זוסמן ואלי ינאי	אלי ינאי	63*
כלי זכוכית מהתקופה הביזנטית מחורבת נצור	תמר וינטר	99*
מרחב באקה אל־ע׳רבייה: בית קברות מהתקופה הרומית ושרידים אחרים ממצא כלי החרס משטח B1, מאת פטר גנדלמן ממצא המטבעות, מאת דונלד צבי אריאל ממצא כלי הצור, מאת חמודי חלאילה	אמיר גורזלזני	105*

החלק האנגלי

כביש חוצה ישראל והמחקר הארכיאולוגי	ראובן לבאון	1
הממצאים מן הסקרים והחפירות לאורך תוואי כביש חוצה ישראל: מבוא	אלי ינאי	3
חקר התקופות הפרהיסטוריות לאורך תוואי כביש חוצה ישראל: תמונת מצב	חמודי חלאילה ועופר מרדר	5
שרידים מהתקופה הפרהיסטורית ועד לתקופה האסלאמית הקדומה למרגלות תל מלוט (מזרח)	גיורא פרנוס, יניר מילבסקי וחמודי חלאילה	25
תוצאות בדיקות פטרוגרפיה של כלי חרס מתקופת הברונזה התיכונה שנתגלו בכבשן יוצר בתל מלוט (מזרח)	ענת כהן־וינברגר	79
הממצא הארכיאוזואולוגי מתל מלוט (מזרח)	רון קהתי	83
קבר של ׳פשוטי העם׳(?) מתקופת הברונזה הקדומה בבית הקברות של עין אסור (עין אסוויר)	אמיר גורזלזני ויעקב שרביט	85
תוצאות בדיקות פטרוגרפיות של כלי חרס מתקופת הברונזה הקדומה מקבר 80 בבית הקברות של עין אסור	ענת כהן־וינברגר	113
ממצא החרוזים מתקופת הברונזה הקדומה מקבר 80 בבית הקברות של עין אסור	אמיר גולני	115
שרידי עצמות אדם מתקופת הברונזה הקדומה מקבר 80 בבית הקברות של עין אסור	יוסי נגר	121

שתי חותמות על ידיות אמפורה רודיות מחורבת נצור	דונלד צבי אריאל	125
המטבעות מחורבת נצור	גבריאלה ביכובסקי	127
מרחב באקה אל־ע׳רבייה: ממצא כלי הזכוכית מחורבת כוסית (מזרח)	נטליה כצנלסון	133
מרחב באקה אל־ע׳רבייה: ממצא כלי הזכוכית מנחל חדרה (צפון)	נטליה כצנלסון	143